

SPIS TREŚCI

Jan WASKAN	
Wprowadzenie	9
Maciej SZCZUROWSKI	
Mitologia II wojny światowej we współczesnej rzeczywistości politycznej.	13
Michał ZACHARIAS	
Związek Sowiecki a wybuch II wojny światowej.	25
Witold WOJDYŁO	
Wizja powojennego ustroju Polski w projekcjach społeczno-politycznych Komisji Spraw Ustrojowych przy Prezesie Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie politycznym w Wielkiej Brytanii w okresie II wojny światowej.	33
Piotr ŻUREK	
Słoweńcy u boku państw osi (1941-1945)	45
Maria Ewa SZATLACH	
Europa – od regionu wojny do regionu pokojowej współpracy.	61
Adam BARABASZ	
Stosunek Polski do europejskich procesów integracyjnych po II wojnie światowej	75
Maciej GÓRECKI	
Polityka zagraniczna Wspólnot Europejskich/Unii Europejskiej po II wojnie światowej w świetle dokumentów wspólnotowych.	93
Agnieszka Małgorzata KASTORY	
Zmiana statusu niektórych europejskich rzek międzynarodowych po II wojnie światowej	105

Sławomir SADOWSKI Pakt Ribbentrop – Mołotow a współczesne konflikty w Europie Wschodniej.	121
Dorota PIERSA-CYWIŃSKA Skutki przesiedleń polsko-ukraińskich po II wojnie światowej i ich współczesny obraz	149
Piotr BAJOR Wpływ wydarzeń drugiej wojny światowej na współczesne stosunki polsko-ukraińskie	161
Przemysław BENKEN Następstwa II wojny światowej w kontekście rozwoju ruchu komunistycznego w Wietnamie	181
Łukasz JUREŃCZYK Polityka Stanów Zjednoczonych wobec Afganistanu w latach 1945-1963	195
Michał M. KOSMAN Niemcy w Rosji po 1991 roku	209
Ryszard GRYZ Straty wojenne w obiektach sakralnych na ziemiach polskich pod okupacją niemiecką i problemy z ich odbudową (wybrane aspekty)	221
Joanna IWASZKIEWICZ Nieodwracalne wojenne straty kultury niemieckiej na Pomorzu i we wschodniej Brandenburgii na przykładzie pałacu w Dankowie	245
Magdalena BIERZYŃSKA-SUDOŁ Komparatystyczna analiza wybranych organizacji polonijnych kolejnych fal emigracyjnych w Wielkiej Brytanii (1945 -2013)	265
Adam SUDOŁ Zbigniew Mieczkowski – ambasador sprawy polskiej w Londynie po 1990 roku	283
Noty o autorach	297

TABLE OF CONTENTS

Jan WASKAN Introduction.....	9
Maciej SZCZUROWSKI Mythology of World War II in Contemporary Political Reality.....	13
Michał ZACHARIAS The Soviet Union and the Outbreak of the Second World War.....	25
Witold WOJDYŁO The Vision of the Postwar Polish Political System, the Projections of Socio-political Constitutional Affairs, the Prime Minister of the Republic of Poland, a Political Exile in Britain During the Second World War.....	33
Piotr ŻUREK Slovenes in the Side of the Axis (1941-1945).....	45
Maria Ewa SZATLACH Europe – From War’s Region to Region’s Peace Collaboration.....	61
Adam BARABASZ Polish Attitude to European Integration Processes After World War II.....	75
Maciej GÓRECKI Foreign Policy of the European Communities/European Union after World War II in the Light of Community documents.....	93
Agnieszka Małgorzata KASTORY Changing the Status of Some European International River After the Second World War.....	105

Sławomir SADOWSKI Ribbentrop – Molotov Pact and Contemporary Conflicts in Eastern Europe	121
Dorota PIERSA-CYWIŃSKA Polish-Ukrainian Resettlement After the Second World War and Contemporary Picture	149
Piotr BAJOR The Impact of the Events of World War II to the Contemporary Polish-Ukrainian Relations	161
Przemysław BENKEN Second World War and the Development of the Communist Movement in Vietnam	181
Łukasz JUREŃCZYK US Policy Towards Afghanistan in the Years 1945-1963	195
Michał M. KOSMAN Germans in Russia After 1991	209
Ryszard GRYZ The War Losses of Sacral Buildings on the Polish Territory Under German Occupation and Problems with their Reconstruction (Chosen Aspects)	221
Joanna IWASZKIEWICZ Irreversible Loss of German Culture War in Pomerania and the Eastern Brandenburg, on the Example of the Palace in Dankow	245
Magdalena BIERZYŃSKA-SUDOŁ Comparatistic Analysis of Selected Polish Organizations Successive Waves of Immigration in the United Kingdom (1945 -2013)	265
Adam SUDOŁ Zbigniew Mieczkowski as Ambassador of Polish Affairs in London After Year 1990	283
About the Authors.	297

WPROWADZENIE

W 2014 r. minęła 75 rocznica wybuchu II wojny światowej, można więc przyjąć, że wydarzenie to współcześnie ma już tylko wymiar historyczny. Jednakże dramatyzm tego konfliktu oraz brak konferencji pokojowej, która regulowałaby ład międzynarodowy po jej zakończeniu spowodowały, że ostateczne rozliczenie się społeczności międzynarodowej i poszczególnych narodów okazało się procesem długotrwałym i do dzisiaj niezakończonym. Warto podkreślić, że do 1989 r. w krajach Europy Środkowej i Wschodniej zakres badań nad dziejami wojny i jej skutkami był wyraźnie uzależniony od aktualnych potrzeb politycznych i ideologicznych, a tym samym obraz jej był niezupełnie prawdziwy. Jednocześnie ten błędny obraz mocno wkomponował się w potoczną wiedzę historyczną wielu społeczeństw, zwłaszcza jeśli chodzi o ich współodpowiedzialność za dramatyczny przebieg i skutki wojny. W efekcie ten całkiem już odległy w czasie konflikt wojenny w dalszym ciągu oddziałuje na współczesną politykę międzynarodową i wewnętrzną wielu krajów. Niektóre państwa wykorzystują pamięć II wojny światowej do kreowania lub wspierania swojej aktualnej polityki zagranicznej lub wewnętrznej polityki historycznej.

Biorąc tę sytuację pod uwagę, redaktorzy oddają do rąk czytelników osiemnaście szkiców prezentujących różnorodne wymiary i konsekwencje II wojny światowej, zwłaszcza odnoszące się do dziejów narodów i państw leżących w Europie Środkowej i Wschodniej. Autorzy koncentrują się na tej części kontynentu ze względu na szczególny dramatyzm, jaki II wojna światowa wywarła na tutejsze narody i państwa. Ogromne straty ludzkie i materialne, fundamentalne zmiany terytorialne państw, brak pełnej społecznej świadomości i odpowiedzialności za skutki wojny, a także konieczność nowego spojrzenia na wojnę lat 1939-1945 zaowocowały szkicami, które stanowią odpowiedzi na istotne pytania dotyczące wojny i jej skutków, ale są także przyczynkami obrazującymi szczegółowo pewne zapomniane, acz tragiczne wydarzenia.

Po zakończeniu działań wojennych zwycięskie mocarstwa i ich sprzymierzeńcy praktycznie całą odpowiedzialność za wojnę w Europie scedowały na Niemcy i w mniejszym zakresie na ich wojennych sojuszników, a więc Włochy, Węgry, Rumunię, Bułgarię, Słowację, Chorwację i Finlandię. Niemal zupełnie pomijano odpowiedzialność narodów, których część obywateli ochotniczo uczestniczyła w wojnie po stronie Niemiec, angażując się nie tylko w walki, lecz także w zbrodnie wielkiego sojusznika. Jednak to tylko jedna strona obrazu, gigantyczne zbrodnie zostały popełnione także na Niemcach i ich sojusznikach. Naloty dywanowe na niemieckie miasta, bezlitosne szturmowanie miast i wsi na froncie wschodnim i wiążące się z nimi gwałty na ludności cywilnej, pozwalają na postawienie pytania, czy wojenne prawo do odwetu nie zostało w tym wypadku zdecydowanie przekroczone? Autonomiczną częścią kwestii odpowiedzialności za wybuch wojny i zbrodnie wojenne jest niewątpliwie Holocaust i jego współczesne interpretacje. Mimo upływu czasu, problem odpowiedzialności za wybuch wojny i zbrodnie popełnione w czasie jej trwania stanowi ważny aspekt zbiorowej pamięci wielu narodów, stąd też dyskusja nad ich współczesnym wymiarem wydaje się ze wszech miar potrzebna.

Drugim problemem, który wydawał się być zamknięty, to kwestia strat wojennych i rozliczeń majątkowych publicznych i indywidualnych. Wyniki badań nad liczbą ofiar wojny, zwłaszcza mieszkańców krajów Europy Środkowej i Wschodniej, w dalszym ciągu mają charakter szacunkowy. Liczba ofiar wojny w byłym ZSRR szacowana jest w granicach od 20 do 40 mln osób, a więc praktycznie są to dane iluzoryczne, w innych krajach skala rozbieżności jest mniejsza, lecz wewnętrzna struktura strat wydaje się inna niż dotychczasowe szacunki. Również bezpośredni wykonawcy masowych zbrodni okazują się inni, niż uważano to dotychczas. Niemcy często byli tylko zarządcami, wykorzystującymi innych do realizacji planowanych zbrodni. Warto również wskazać na niewyjaśnione to końca „czystki etniczne”, jak choćby „rzeź Wołynia”, czy „wojskowe” wypędzenia Niemców z powiatów nadgranicznych wiosną 1945 r. Podobnie materialne straty wojenne mają charakter szacunkowy, a w wielu wypadkach zostały zaliczone do nich zniszczenia powojenne spowodowane przez maruderów, zwłaszcza Armii Czerwonej, wywózki zdobyczy wojennej czy działania „szabrowników”.

Zagadnieniem, które ma wymiar szczególnie zagmatwany i skomplikowany, są skutki grabieży dóbr kultury w czasie wojny. Planowo realizowane przez państwa wywózki i zniszczenia z pobudek ideologicznych i materialnych przeplatają się ze zwykłymi rabunkami osób fizycznych oraz porzuceniem dóbr uznawanych za bezwartościowe (np. zabytki archeologiczne). Problem ten dotyczy zwłaszcza ziem polskich, radzieckich oraz niemieckich. Do dzisiaj nie przeprowadzono skatalogowania strat dóbr kultury, zwłaszcza tych o mniejszej wartości. Los ogromnej liczby obiektów jest nieznany lub podejrzewa się, iż znajdują się w zbiorach muzeów rosyjskich lub rękach prywatnych. Kwestia poszukiwania i ewentualnej wymiany dóbr kultury stano-

wi ważne zadanie wyspecjalizowanych służb kultury oraz zadań dyplomacji, warto więc postawić pytanie o efektywność tych działań oraz ich wpływ na kształtowanie relacji pomiędzy narodami Europy.

Mimo to, że od końca II wojny światowej upłynęło już blisko 70 lat, ocena przyczyn jej wybuchu, przebiegu i skutków stanowi ważne ogniwo polityki historycznej wielu państw i społeczeństw europejskich, budząc silne emocje nie tylko wewnętrzne, lecz i międzynarodowe. Kwestie prawa do upamiętnienia swoich ofiar, niechęć do uznania odpowiedzialności lub współodpowiedzialności, relatywizacja zbrodni i odpowiedzialności itp. stanowią przedmiot żywej debaty naukowej i publicznej.

Ciekawą kwestią podejmowaną przez kilku autorów jest wpływ II wojny światowej na rzecz zintensyfikowania powojennych działań w celu urzeczywistnienia świata bez wojny, w tym zwłaszcza znaczenie procesów integracji europejskiej, transatlantyzmu i ruchów na rzecz pokoju w przewyżnianiu trudnego dziedzictwa wojny, kształtowania nowych relacji między narodami Europy, przede wszystkim w kontekście politycznych skutków tych procesów.

Współczesna Europa wydawała się wolna od zbrojnych konfliktów, jednak wydarzenia na przełomie XX i XXI wieku, zwłaszcza na Bałkanach i w Europie Wschodniej ukazały, że wiele konfliktów przysłoniła „zimna wojna” i drakońskie komunistyczne rządy. Gdy przeszły one do historii, wiele sporów, zwłaszcza narodowościowych, religijnych i historycznych odrodziło się z dużą siłą. Okazało się także, że wydarzenia II wojny światowej zrodziły nowe konflikty, których rozwiązanie bez dobrej woli wszystkich zainteresowanych stron wydaje się mało prawdopodobne. Kwestią dodatkowo komplikującą konflikty jest brak wiedzy ludzi o historycznych korzeniach wielu współczesnych sporów.

Jan Waskan